

Iets over zgn. V2-relatieven in het Nederlands

Jan-Wouter Zwart*

Abstract

This paper reviews the properties of the Dutch so-called ‘V2 relative construction’, studied for German by Gärtner (2001). The Dutch facts confirm Gärtner’s hypothesis that the construction involves parataxis. The relation between the two coordinated clauses is identified as specificational, which entails that the noun phrase specified by the V2 relative (the ‘head noun’) must have a realis character. This explains restrictions on the choice of determiner for the head noun, and more generally restrictions on the syntactic and semantic context in which the V2 relative occurs.

1 Inleiding

Wie opgegroeid is met de grammofoonplatenserie *Sprookjes van de Efteling* (CNR, 1970) herinnert zich wellicht uit “Tafeltje Dek Je, Ezeltje Strek Je” de volgende zinnen:

- (1) a Ik ken iemand, *en die heeft een tafel.*
b Er bestaat een ezel, *en die kan zijn staart oplichten.*

Hier zijn op het oog twee onafhankelijke zinnen gecoördineerd door *en*, maar de tweede zin heeft telkens de functie van een (restrictieve) relatiefzin. Wat de spreker wil zeggen is:

- (2) a Ik ken iemand *die een tafel heeft*
b Er bestaat een ezel *die zijn staart kan oplichten*

Inderdaad is het mogelijk in (1) *en* weg te laten, waardoor de zinnen meer in de buurt van (2) komen:

- (3) a Ik ken iemand, *die heeft een tafel*
b Er bestaat een ezel, *die kan zijn staart oplichten*

Zo bespreekt De Vries (2001:228) beide door *die* ingeleide deelzinnen in (4) als betrekkelijke bijzinnen:

- (4) a Joke zat naast iemand *die d’r niks an vond*
b Joke zat naast iemand *die vond er niks an*

Het is evenwel duidelijk dat de syntaxis van de schuingedrukte deelzinnen in (1), (3), en (4b) niet die van een relatiefzin is, maar die van een onafhankelijke hoofdzin. Dit blijkt met name uit de plaats van het finiete werkwoord, direct achter *die* (in de tweede zinspositie, de zgn. verb second (V2)-positie). In echte relatiefzinnen (zoals (2) en (4a)) staat het finiete werkwoord, zoals in alle ondergeschikte zinnen in het Nederlands, verder naar achteren.

In een bespreking van vergelijkbare constructies in het Duits concludeert Hans-Martin Gärtner dan ook dat we te maken hebben met parataxis, ook al is de semantiek vergelijkbaar met die van

een relatiefconstructie (Gärtner 2001:99). In het Duits ontbreekt blijkbaar de mogelijkheid *en* in te voegen (Gärtner 2001:112-113), zodat het bestaan van deze mogelijkheid in het Nederlands de paratactische analyse van Gärtner extra steun geeft.

In dit artikel bespreek ik de eigenschappen van de constructie in (1)/(3)/(4b), die we vanaf nu *V2-relatief* zullen noemen. Paragraaf 2 zet de eigenschappen op een rijtje, paragraaf 3 bespreekt de constructie als een vorm van coördinatie, en paragraaf 4 karakteriseert de exacte omstandigheden waarin de constructie kan voorkomen. Onze conclusie zal zijn dat de distributie van de V2-relatief identiek is aan de distributie van indicatief-relatiefzinnen in talen die een onderscheid tussen conjunctief en indicatief hanteren. Een en ander impliceert dat de zelfstandignaamwoordsgroep (NP) die de V2-relatief specificeert (het *hoofd* van de V2-relatief) een realiskarakter moet dragen, wat consequenties heeft voor de keus van de determinator en voor de algemene syntactische en semantische context waarin het hoofd kan optreden.

2 Eigenschappen van de V2-relatief

2.1 De klank

Gärtner (2001:109) wijst zeer terecht op de speciale intonatie van de V2-relatief. Een juist begrip van dit intonatiepatroon is voor de beoordeling van de verschijnselen onontbeerlijk. De V2-relatiefzin vormt met de voorafgaande deelzin één informatie-eenheid, en het hoofd mist de vallende intonatie die het eind van een prosodische eenheid markeert. Integendeel heeft het hoofd vaak een opvallend hoge toon, die de verwachting van een vervolg wekt. Ontbreken deze karakteristieken, dan is van een V2-relatief geen sprake.

Ter illustratie beoordeel de lezer eerst het intonatiepatroon van een normale restrictieve betrekkelijke bijzin (kapitalen geven een naar verhouding hogere toon aan):

(5) Joke zat naast een MAN die er NIKS AAN vond

Het zinsaccent valt op *aan*, maar ook *niks* en *man* hebben een hogere toon dan de omgeving. De woordgroep *een man die er niks aan vond* is de diepst ingebedde constituent, die normaal gesproken het hoofdaccent levert (Kraak 1970:54, Cinque 1993), vgl. (6)(de slash \ geeft een vallende toon aan):

(6) Joke zat naast een MAN\

Binnen die constituent valt het hoofdaccent weer op verder ingebedde elementen, zoals in:

(7) Joke zat naast [een man met een HOED\]

De relatiefzin *die er niks aan vond* in (5) is op dezelfde manier geïntegreerd met *een man* als de voorzetselgroep *met een hoed* in (7), zodat het hoofdaccent uiteindelijk op *aan* terecht komt. Deze geïntegreerdheid van de bijzin met de rest van de zin treffen we ook aan in V2-relatieven:

(8) Joke zat naast een MAN (en) die vond er NIKS AAN\

Ook hier heeft *aan* het hoofdaccent, en is *man* hoog geïntoneerd, zonder de vallende toon die karakteristiek is voor het eind van een prosodisch domein (zoals in (6)). Die vallende toon is wel aanwezig op *man* in:

(9) Joke zat naast een MAN\ . Die vond er NIKS AAN\ .

De sequens in (9) moet dus scherp onderscheiden worden van die in (8). In (8) is er sprake van één prosodisch domein en is de V2-relatiefzin geïntegreerd met de rest van de zin zoals in een normale relatiefconstructie. De toon op het hoofd *een man* is hoog en valt niet. In (9) zijn er twee prosodische domeinen, elk afgesloten met een hoge vallende toon.

2.2 Het hoofd

De prosodische eigenschappen van de V2-relatief maken het mogelijk vast te stellen dat het hoofd van de V2-relatiefzin verplicht indefiniet is (voor een exactere karakterisering, zie paragraaf 4). In (10) is maar één intonatiepatroon mogelijk, en wel dat van (9):

- (10) a * Joke zat naast de MAN, die vond er NIKS AAN\
 b Joke zat naast de MAN\ . Die vond er NIKS AAN\
 \

Toevoeging van *en* is hier dan ook niet mogelijk zonder de vallende intonatie op *man*:

(11) Joke zat naast de MAN*(\), en die vond er NIKS AAN\
 \

De eis tot indefinietheid van het hoofd is een van de meest in het oog springende eigenschappen van de V2-relatiefconstructie, waar ook Gärtner (2001:114vv) uitgebreid aandacht aan besteed. De juiste karakterisering van de notie ‘indefinietheid’ en de verklaring van de indefinietheidseis zullen ons met name in paragraaf 4 bezig houden.

2.3 De vorm

De vormeigenschappen van de V2-relatief laten duidelijk zien dat de constructie een paratactisch karakter heeft, en het zijn dus de verschillen met de reguliere relatiefconstructie die hier centraal staan.

2.3.1 V2

In de eerste plaats is er de positie van het finiete werkwoord, dat in V2-relatieven direct achter het voornaamwoord staat dat de V2-relatief inleidt. In reguliere relatiefzinnen staat het finiete werkwoord verder naar achteren, zoals geïllustreerd in (4), hier herhaald:

- (4) a Joke zat naast iemand die d’r niks an *vond* (reguliere relatiefzin)
 b Joke zat naast iemand die *vond* er niks an (V2-relatiefzin)

Hieruit leiden we af dat de V2-relatief het karakter heeft van een onafhankelijke mededeling, hetgeen suggereert dat de constructie gekenmerkt wordt door coördinatie op zinsniveau. Dit zal voor de semantiek van de constructie van groot belang blijken.

2.3.2 en

Het optreden van de coördinator *en* in de V2-relatieven in (1) versterkt het idee dat we te maken hebben met zinscoördinatie. Hier is blijkbaar sprake van een verschil met de Duitse situatie, dat

2.3.3 *Het voornaamwoord*

In verband met de coördinatiehypothese is het nuttig vast te stellen dat het element *die* in (1) niet een betrekkelijk, maar een aanwijzend voornaamwoord is.

Dit kan eenvoudig aangetoond worden: telkens wanneer het betrekkelijk en het aanwijzend voornaamwoord verschillen moet in de V2-relatief het aanwijzend voornaamwoord optreden (Gärtner 2001:103, 136). Dit doet zich voor wanneer het voornaamwoord indirect object (18), onzijdig (19), of locatief (20) is.

- (18) a Dat is iemand *die/wie* je het niet moet vertellen
 b Dat is iemand *die/*wie* moet je het niet vertellen
- (19) a Dat is iets *dat/wat* zeker is
 b Dat is iets *dat/*wat* is zeker
- (20) a Dat is een stad *waar/*daar* alles kan
 b Dat is een stad *daar/*waar* kan alles

Ook vertoont het voornaamwoord in de V2-relatief geslachtscongruentie *ad sensum*, terwijl het betrekkelijk voornaamwoord formele geslachtscongruentie vertoont:

- (21) a Dat is een meisje *dat/*die* alles kan
 b Dat is een meisje *die/*dat* kan alles

2.4 *De omgeving*

2.4.1 *Positie*

Een in het oog springend verschil tussen de reguliere relatiefzin en de V2-relatief is dat alleen de V2-relatief verplicht in zinsfinale positie staat:

- (22) a Ik heb een man (*die* alles kan) ontmoet (*die* alles kan)
 b Ik heb een man (**die* kan alles) ontmoet (*die* kan alles)

Deze observatie ondersteunt uiteraard het idee dat de constructie met de V2-relatief een geval van zinscoördinatie is.

Als de reguliere relatiefzin ook in zinsfinale positie staat, dan moet de V2-relatief, indien ook aanwezig, op de reguliere relatiefzin volgen. Dit doet zich voor in gevallen als (23):

- (23) a Ik heb een man ontmoet *die* Alice kent *die* kan alles
 b * Ik heb een man ontmoet *die* kan alles *die* Alice kent

2.4.2 *Context*

De V2-relatief lijkt het meest op zijn plaats in presentationele contexten van het type in (1) (Brandt 1990:49). Ook voor andere talen wordt een speciaal type relatiefzin gerapporteerd in presentationele contexten (Belfast Engels, Henry 1995:124-136; Mandarijn Chinees, Li & Thompson 1981:611-618 en Huang 1987:248-250; Kantonees, Matthews & Yip 1994: 286-287). In dit verband is het niet geheel onverwacht dat veel respondenten in de dialectenquête van Winkler (1874) de bronzin (24a)(uit het verhaal 'De verloren zoon') vertalen als (24b)(o.a. Maastrichts, Plat Utrechts, Bildts, Egmonds, Aardenburgs, en vrij algemeen Platduits) of

(24c)(o.a. Haags, Amsterdams, Haarlems, Zaan dijks, Urks, Middelburgs, Antwerps, en vrij algemeen Fries):

- (24) a Iemand had twee zonen
 b Er was iemand die had twee zonen
 c Er was iemand en die had twee zonen

Zin (24a) is de eerste zin uit het verhaal, waarin de vader (*iemand*) geïntroduceerd wordt. Wellicht zijn ook een aantal zinnen uit het bekende rijmpje “A is een aapje” (*A is een aapje dat eet uit zijn poot*, etc.) op te vatten als presentationele V2-relatieven.

Daartegenover staat dat in vragen, imperatieven, en conditionele zinnen de V2-relatief niet voorkomt:

- (25) a Er bestaat een ezel die kan zijn staart oplichten
 b * Bestaat er een ezel die kan zijn staart oplichten?
 (26) a Ik zat naast iemand die vond er niks aan
 b * Ga maar naast iemand zitten die vind er niks aan!
 (27) a Ik vond een ezel en die kan zijn staart oplichten
 b * Vind je een ezel en die kan zijn staart oplichten, dan ...

Ook in negatieve zinnen is de V2-relatief onmogelijk:

- (28) a * Joke zat niet naast een man die vond er niks aan
 b * Niemand heeft een ezel die kan zijn staart oplichten
 c * Het is niet zo dat er veel mensen zijn die hebben twee auto's

Tenslotte zijn er beperkingen op het type werkwoord in de eerste deelzin van een V2-relatiefconstructie. Met name is het zo dat de V2-relatiefconstructie niet gebruikt kan worden in intensionele contexten, waarin de referentie van een NP niet absoluut is. Dit doet zich o.a. voor bij werkwoorden als *zoeken*. Als Clark Kent en Superman dezelfde persoon zijn, maar Loïs niet weet dat niet, dan kan *Superman* in de context van (29a) wel, maar in de intensionele context van (29b) niet vervangen worden door *Clark Kent*:

- (29) a Loïs vormt een team met Superman -->
 Loïs vormt een team met Clark Kent
 b Loïs zoekt Superman -/-> Loïs zoekt Clark Kent

In zo'n intensionele context is de V2-relatief onmogelijk:

- (30) a Ik heb (nu) een probleem dat kan ik oplossen
 b * Ik zoek een probleem dat kan ik oplossen

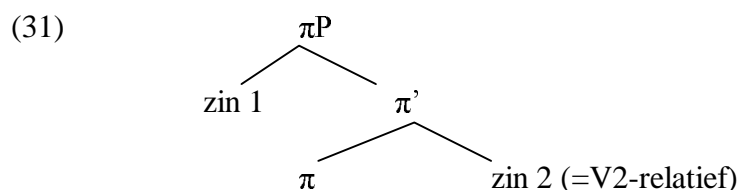
Het effect is feitelijk iets gecompliceerder, en treedt ook op in de context van een modaal hulpwerkwoord. We komen daarop terug in paragraaf 4.1, waar blijkt dat inbedding van een V2-relatiefzin in een intensionele context niet leidt tot ongrammaticaliteit maar tot een bepaalde interpretatie van het hoofd van de V2-relatief, de indefiniete NP.

3 De V2-relatief als zinscoördinatie

3.1 Een coördinatiestructuur

Verscheidene eigenschappen van de V2-relatief wijzen er op dat er sprake is van coördinatie in plaats van subordinatie. In de eerste plaats is er de woordvolgorde van de V2-relatiefzin, die overeenkomt met de woordvolgorde van een onafhankelijke hoofdzin (paragraaf 2.3.1). Ten tweede het optreden van de coördinator *en* (paragraaf 2.3.2), en tenslotte de positie van de V2-relatief, altijd perifeer ten opzichte van de deelzin die het hoofd bevat (paragraaf 2.4.1).

Gärtner (2001:105) stelt dan ook een eenvoudige coördinatiestructuur als (31) voor, waarbij π een specifiek paratactisch element is dat alleen in deze constructie optreedt en een relatief karakter verleent aan het aanwijzend voornaamwoord dat de tweede deelzin (de V2-relatiefzin) inleidt:

In de relevante Nederlandse gevallen wordt π aannemelijkerwijze gevuld door *en*.

Op de details van de analyse ga ik hier niet verder in, zij zullen voor de rest van dit artikel niet relevant blijken. Van belang is wel dat de coördinatiehypothese een aantal verdere voorspellingen doet die we in deze paragraaf bespreken. Daarbij nemen we de structuur in (31) telkens als model voor een coördinatiestructuur.

3.2 Constituentschap

In een reguliere relatiefconstructie vormt de relatiefzin met het hoofd één constituent, wat aangetoond kan worden aan de hand van standaard-constituentschapstests als verplaatsing:

- (32)
- a De herbergier stal [een ezel die zijn staart kan oplichten]
 - b [Een ezel die zijn staart kan oplichten] is door de herbergier gestolen
 - c [Een ezel die zijn staart kan oplichten] heeft hij gestolen

In de coördinatie-analyse van V2-relatieven vormt het hoofd van de V2-relatief (in zin 1) met de V2-relatiefzin (zin 2) geen constituent, en men verwacht dan ook dat een verplaatsing als die in (32b,c) onmogelijk is:

- (33)
- a [De herbergier stal een ezel] [die kan zijn staart oplichten]
 - b * Een ezel die kan zijn staart oplichten is door de herbergier gestolen
 - c * Een ezel die kan zijn staart oplichten heeft hij gestolen

Een andere constituentschapstest die hier goed functioneert is coördinatie. Zoals (34a) laat zien kan de combinatie van een hoofd en een reguliere relatiefzin gecoördineerd worden met een andere zelfstandignaamwoordsgroep. Maar de combinatie van een hoofd en een V2-relatiefzin kan dat niet (34b):

- (34)
- a De herbergier stal [een ezel die zijn staart kan oplichten] en [een tafel]
 - b * [De herbergier stal een ezel] [die kan zijn staart oplichten] en [een tafel]

Beide tests bevestigen dus dat het hoofd van een V2-relatief met de V2-relatief geen constituent vormt, zoals voorspeld door de coördinatiehypothese.

3.3 De afwezigheid van een c-commandeerrelatie

De coördinatiehypothese voorspelt voorts dat er in de V2-relatiefconstructie geen relaties tussen elementen van zin 1 en zin 2 kunnen voorkomen die vereisen dat het antecedent het afhankelijke element c-commandeert. Dat is omdat in (31) geen enkel element in zin 1 enig element in zin 2 c-commandeert (waarbij α β c-commandeert als α een zuster is van β of van een constituent die β domineert). Bij het testen van deze voorspelling moet men echter omzichtig te werk gaan, omdat, zoals gebleken is, de kleinste modificaties in de hoofdzin (zoals negatie) kunnen leiden tot ongrammaticaliteit van de V2-relatiefconstructie.

Te denken valt bijvoorbeeld aan de gebonden-variabele-interpretatie van een pronomen in de relatiefzin, welke een c-commanderend kwantificatieel antecedent vereist. In (35a), een normale relatiefzin, is het pronomen in kwestie *hem* en het kwantificatiele antecedent het subject van de hoofdzin, *iedereen*:

(35) a *Iedereen kent wel iemand die hem geweldig vindt*

De interpretatie van *hem* co-varieert hier met de extensie van *iedereen*: *A kent iemand die A geweldig vindt, B iemand die B geweldig vindt, etc.* Deze interpretatie lijkt niet mogelijk in de V2-relatiefconstructie:

(35) b *Iedereen kent wel iemand die vindt hem geweldig*

Voor zover (35b) acceptabel is heeft *hem* niet een variabele maar een vaste interpretatie.

Een andere interpretatie die een c-commandeerrelatie vereist is de sloppy interpretatie van een onder ellipsis verzwegen pronomen. ‘Sloppy’ wil zeggen dat de interpretatie van het verzwegen pronomen bepaald wordt door de lokale context, niet door de parallelle context die de ellipsis conditioneert. Het volgende voorbeeld, met reguliere relatiefzinnen, maakt een en ander duidelijk:

(36) a Jan kent iemand die hem geweldig vindt, en
Piet <kent> ook <iemand die hem geweldig vindt>

In (36a) is het elliptische gedeelte tussen vishaakjes geplaatst. De beoogde interpretatie is die waarbij *hem* in de eerste helft verwijst naar *Jan* en in de tweede helft (het onder ellipsis verzwegen *hem*) naar *Piet*. (De andere, strikte interpretatie, waarbij *hem* in beide gevallen naar *Jan* verwijst, bestaat natuurlijk ook.) De relevantie van de c-commandeerrelatie wordt aangetoond door gevallen als (37), waarbij *Jan hem* niet c-commandeert en alleen de strikte interpretatie van het elliptische *hem* mogelijk is:

(37) Wie Jan een beetje kent vindt hem geweldig, en
wie Piet een beetje kent <vindt hem> ook <geweldig>

Passen we deze test nu toe op een V2-relatiefconstructie, dan blijkt de sloppy interpretatie niet langer mogelijk te zijn:

- (36) b Jan kent iemand die vindt hem geweldig, en
Piet <kent> ook <iemand die vindt hem geweldig>

Dat suggereert dat de interpretatie van het elliptische *hem* niet bepaald kan worden door de lokale context, dus door *Piet*, en, bijgevolg, dat de interpretatie van *hem* in de eerste helft ook niet bepaald kan worden door *Jan*. *Hem* moet dus een vaste interpretatie hebben die gegeven is door de context, en dat is de reden dat de interpretatie van het elliptische *hem* niet kan co-variëren. Eén en ander leidt tot de conclusie dat *Jan* in (36b) *hem* niet c-commandeert, wat volgt uit de coördinatie-analyse (31).

Daartegenover staat dat niet-pronominale zelfstandignaamwoordsgroepen (R-expressies) in V2-relatiefzinnen niet geïnterpreteerd kunnen worden als coreferentieel met pronomina in de hoofdzin (d.w.z. er treedt een Principe-C-effect op). Hierin gedragen V2-relatieven zich zoals echte relatiefzinnen:

- (38) a Hij kent iemand die Jan geweldig vindt
b Hij kent iemand die vindt Jan geweldig

In zowel de normale relatiefconstructie (38a) als de V2-relatiefconstructie (38b) kan *hij* niet geïnterpreteerd worden als *Jan* (d.w.z. *Jan* moet vrij zijn ten opzichte van *hij*). Dit effect treedt normaal alleen op onder een c-commandeer-configuratie, zoals de voorbeelden in (39) laten zien (waarbij '=' staat voor 'kan zijn'):

- (39) a Hij vindt Jan geweldig (hij c-commandeert *Jan*, hij ... *Jan*)
b Zijn moeder vindt Jan geweldig (zijn c-commandeert *Jan* niet, zijn = *Jan*)

Dit Principe-C-effect, dat voor Gärtner (2001:104) in het Duits minder scherp is, verdient nog nadere bestudering.

Gärtner (2001:110) wijst nog op een ander probleem voor het idee dat in (31) elementen van zin 1 elementen van zin 2 niet c-commanderen. Met Bayer (1996:16) wordt aangenomen dat een element als *zelfs* het focusdragende element waar het betrekking op heeft moet c-commanderen. Nu is het zo dat een *zelfs* in zin 1 betrekking kan hebben op een focusdragend element in zin 2, de V2-relatiefzin:

- (40) Ik ken *zelfs* iemand die vindt DISCO leuk

Dit zou wijzen op een c-commandeerrelatie tussen *zelfs* en *disco*, wat onmogelijk is in de analyse in (31).

In reactie hierop vermoedt Gärtner (2001:124) dat de associatie van elementen als *zelfs* (Duits *sogar*) met focusdragende elementen gevoelig is voor de structurering in prosodische domeinen: aangezien de V2-relatiefzin met zin 1 in één prosodisch domein zit, mag *zelfs/sogar* met elementen uit de V2-relatiefzin geassocieerd worden, ongeacht de aanwezigheid van een c-commandeerrelatie. Inderdaad lijkt de c-commandeer-eis geschonden te kunnen worden in eenvoudige gevallen als:

- (41) Hij vindt DISCO *zelfs* leuk

We kunnen dit vermoeden van Gärtner ondersteunen door nader in te gaan op de cohesierelatie tussen de hoofdzin en de V2-relatiefzin.

3.4 Asymmetrische cohesie

Zoals Kehler (2000:539-546) laat zien kunnen we verschillende soorten parataxis (coördinatie) onderscheiden, afhankelijk van de wijze waarop de gecoördineerde zinnen samenhangen.

Bij coördinatie denkt men in de eerste plaats aan *parallelle* tussen de gecoördineerde leden, zoals in (42):

(42) [Jan is getrouwd] en [(hij) werkt in de horeca]

Hier worden de parallelle kwaliteiten ‘getrouwd zijn’ en ‘werken in de horeca’ toegekend aan parallelle entiteiten *Jan* en *hij*. (42) ontleent zijn coherentie aan deze gelijkens tussen de twee deelzinnen.

Maar naast de parallelle cohesierelatie zijn er nog twee andere die voor de V2-relatieven van groter belang zijn: de narratieve en de resultatieve cohesierelatie. De eerste doet zich voor in gevallen als (43), de tweede in gevallen als (44):

(43) [Jan pakte de krant] en [(hij) ging zitten lezen]

(44) [Graf bleef 30 weken ongeslagen] en [(ze) eindigde het seizoen als nummer 1]

Van narratieve cohesie (43) is sprake wanneer men uit de combinatie van de twee zinnen een samenhangende reeks situaties kan infereren. Bij resultatieve cohesie (44) is er de extra implicatie dat de ene situatie met de andere oorzakelijk verband houdt.

Als we de parallelle cohesie *symmetrisch* noemen en de narratieve/resultatieve *asymmetrisch*, dan lijkt het er op dat het type cohesie dat we aantreffen in constructies met V2-relatieven van het asymmetrische type is. Ik zou hier willen voorstellen dat de cohesierelatie tussen zin 1 en zin 2 in de V2-relatiefconstructie (zie (31)) er één is van *specificatie*, in die zin dat zin 2 de situatie die beschreven wordt in zin 1 nader specificceert.

Kehler (2000), die zijn drie cohesierelaties baseert op Hume, noemt de specificatierelatie niet (Hume, in zijn *An inquiry concerning human understanding*, stelt [Kehler 2000:541]: “To me there appear to be only three principles of connection among ideas, namely resemblance [=parallele cohesie], contiguity (..) [=narratieve cohesie], and cause or effect [=resultatieve cohesie].”). Maar de lezer zal beamen dat de asymmetrische sequens in (45) geen narratieve of resultatieve cohesie vertoont:

(45) Iemand heeft het vermoeden van Fermat bewezen.
Om precies te zijn, Andrew Wiles heeft dat gedaan.

Eén van de tests die wijzen op asymmetrische cohesie is het ontbreken van formele parallelle in VP-ellipsis-constructies in het Engels. In (46), bijvoorbeeld, is het predikaat in zin 1 passief, en in zin 2 (begrepen als) actief (elliptisch materiaal staat opnieuw tussen vishaken):

(46) In March, four fireworkers asked that the decision *be reversed*, and on Monday the ICC did <*reverse the decision*>

Kehler (2000:548 e.v.) stelt dat dit verschijnsel niet optreedt bij coördinaties die gekenmerkt worden door een parallelle cohesierelatie. Formele identiteit tussen zin 1 en zin 2 is ook niet

vereist bij een geval als (47):

- (47) It seems that Fermat's last theorem has finally been proved.
To be precise, Andrew Wiles did <prove it>.

Dit gebrek aan parallelie tussen zin 1 en zin 2 bij coördinaties met een asymmetrische cohesierelaties blijkt ook uit het feit dat gespeeld kan worden met de vorm van in de constructie optredende pronomina:

- (48) Bill defended *himself* against the accusations because his lawyer couldn't <defend *him* against the accusations>

Ook dit zien we bij specificerende zinnen terug:

- (49) Bill said that someone defended *him* against the accusations.
To be exact, Bill did <defend *himself* against the accusations>

Mijn vermoeden is nu dat V2-relatieven een speciaal type specificaties zijn die betrekking hebben op één zelfstandignaamwoordsgroep (en niet op een hele zin, zoals de voorbeelden in (45), (47), en (49)).

Opvallend is dan dat associatie van *zelfs* in het ene lid met een gefocust element in het andere lid mogelijk is in alle typen coördinatie die gekarakteriseerd worden door een asymmetrische cohesierelatie (het kleingedrukte gedeelte moet ongeaccentueerd blijven, om andere focusassociaties uit te sluiten):

- (50) a Jan pakte *zelfs* de krant en ging zitten *LEZEN*
b Graf is *zelfs* 30 weken ongeslagen gebleven en het seizoen als nummer *ÉÉN* geëindigd

Bij een symmetrische cohesierelatie is een dergelijke focusassociatie onmogelijk:

- (51) * Jan is *zelfs* getrouwd en werkt in de *HORECA*

Deze observatie versterkt opnieuw het idee dat het bij V2-relatieven om coördinatie gaat. De interclausale focusassociatie in (40) ondergraaft dat idee niet, omdat interclausale focusassociatie alleen bij een bepaald type coördinatie onmogelijk is, namelijk het type dat gekarakteriseerd wordt door een symmetrische cohesierelatie.

Voor een juist begrip van de verschijnselen zij nog opgemerkt dat interclausale focusassociatie bij asymmetrische cohesierelaties alleen dan mogelijk is wanneer de coördinatie vorm gegeven wordt in één zin met één prosodisch domein. Kehler (2000) illustreert de cohesierelaties juist met reeksen prosodisch onafhankelijke zinnen (zoals *Bill was about to be impeached. He called his lawyer.*), waarin intersententiële focusassociatie uiteraard onmogelijk is (**Bill was even about to be impeached. He called his LAWYER.*) Het bestaan van één prosodisch domein is dus een noodzakelijke voorwaarde voor focusassociatie, maar niet een voldoende voorwaarde, omdat ook een zin als (42) één prosodisch domein vormt, met het hoofdaccent op de meest ingebedde constituent van het tweede lid (*horeca*) en bij voorkeur zonder een vallende toon aan het eind van het eerste lid (*getrouwd*):

- (52) Jan is GETROUWD(??) en werkt in de HORECA\

3.5 Overige verschijnselen in verband met coördinatie

De analyse van de V2-relatiefconstructie in termen van coördinatie zou men tegen kunnen werpen dat de betreffende constructies geen gapping toestaan:

- (53) a Jan kent Marie, en Piet __ Truus (normale gapping)
 b * Jan kent iemand en die __ Truus (gapping met V2-relatief)

Maar dit feit volgt onmiddellijk uit de analyse van Kehler (2000:562vv), die (onder verwijzing naar Levin & Prince 1986) laat zien dat gapping bij coördinatie met een (asymmetrische) resultatieve coherentierelatie onmogelijk is. Een coördinatie als (54a) kan zowel parallel als resultatief geïnterpreteerd worden:

- (54) a Greetje bestelt wijn en Jansie bestelt Vichy

In de resultatieve interpretatie bestelt Jansie Vichy *omdat* Greetje wijn besteld heeft, en de eerste deelzin heeft een soort conditionale lezing ('als Greetje wijn bestelt dan pakt Jansie haar terug door Vichy te bestellen'; het voorbeeld is ontleend aan het lied "Greetje en Jansie" uit *Het schaep met de vijf pooten*, waar beschreven wordt hoe twee vriendinnen elkaar tijdens een vakantie het leven zuur maken). Deze lezing is afwezig in de gapping-variant (54b):

- (54) b Greetje bestelt wijn en Jansie __ Vichy

De observatie in (54b) dat gapping bij V2-relatiefconstructies onmogelijk is valt dus op zijn plaats, als asymmetrische coherentie en gapping überhaupt niet samengaan. In geen geval is het dus een argument tegen de coördinatie-analyse van V2-relatieven.

Kehler (1996) signaleert ook dat extractie uit één van de twee gecoördineerde zinnen alleen mogelijk is bij een asymmetrische cohesierelatie. De bekende gevallen in (55) zijn voorbeelden van respectievelijk narratieve en resultatieve cohesie:

- (55) a What did Harry buy [e], come home, and devour [e] in thirty seconds?
 b How much can you drink [e] and still stay sober?

Bij parallele cohesie is extractie alleen mogelijk uit beide conjuncten (de Across-The-Board uitzondering op de Coordinate Structure Constraint van Ross 1967:89):

- (56) What did John buy [e] and read [e]/*the magazine ?

Eén en ander zou tot de voorspelling kunnen leiden dat bij V2-relatieven extractie uit ofwel de hoofdzin ofwel de V2-relatiefzin mogelijk zou moeten zijn. Het eerste lijkt mogelijk, maar het tweede niet (het verplaatste element is schuingedrukt):

- (57) a Jan liet mij gisteren een speler zien die kan alles met een bal
 b een video [*waarop* ik [e] een speler zag die kan alles met een bal]
 c * een bal [*waarmee* Jan me een speler liet zien die kan alles [e]

Ook Across-the-Board-extractie is niet mogelijk:

- (58) a Jan liet mij een speler zien die had mij een schop gegeven
 b * de scheidsrechter [*die* Jan [e] een speler liet zien die had [e] een schop gegeven]

Bij normale relatiefconstructies is eveneens extractie uit de hoofdzin mogelijk:

- (59) a Jan liet mij gisteren een speler zien die alles kan met een bal
 b Wanneer liet Jan je [e] een speler zien die alles kan met een bal ?
 c * Waarmee liet Jan je gisteren een speler zien die alles kan [e] ?

Wat zeggen ons deze verschijnselen? (59c) wordt in de regel verklaard als een schending van condities op verplaatsing: de uitgang uit de relatiefzin wordt versperd door het relatiefpronomen dat zich in de vraagwoordpositie ('Spec,CP') bevindt (cf. Chomsky 1973), en daarnaast vertoont (59c) extractie uit NP, wat verboden is (de NP-Constraint van Bach & Horn 1976). Het is echter niet duidelijk dat deze condities ook verplaatsing uit de V2-relatiefzin zouden blokkeren: het demonstratiefpronomen is in de regel een subject en bevindt zich dus in de subjectpositie, en niet in de vraagwoordpositie. Bovendien kan de NP-Constraint niet van toepassing zijn, omdat (in de coördinatie-analyse (31)) zin 2 niet samen met het hoofd (in zin 1) een NP vormt (zie paragraaf 3.2).

Het volgende is mogelijk een verklaring voor de opaciteit van V2-relatiefdeelzinnen. Als we, met Chomsky (1973), aannemen dat extractie uit een deelzin alleen dan mogelijk is, wanneer het te verplaatsen element in eerste instantie een positie opzoekt in de periferie van de deelzin (de Spec,CP-positie), dan volgt daaruit dat in de V2-relatief het aanwijzend voornaamwoord onder die omstandigheden niet langer het eerste element van de V2-relatiefdeelzin uitmaakt. Als we nu veronderstellen dat de functie van de V2-relatiefdeelzin is, het hoofd in de eerste deelzin te specificeren, dan ligt het in de rede te eisen dat het aanwijzend voornaamwoord, dat de verbinding tussen de relatiefzin en het hoofd legt, ook perifeer moet zijn in de V2-relatiefdeelzin. In het geval van extractie uit de V2-relatiefdeelzin strijden dus twee elementen om de perifere deelzinspositie, zoals in de klassieke analyse van Chomsky (1973), zonder dat hoeft te worden aangenomen dat het aanwijzend voornaamwoord ook werkelijk in de Spec,CP-positie staat. Deze verklaring zou inhouden dat 'eiland-effecten' niet refereren aan absolute maar aan relatieve posities in de zinsstructuur (voor een dergelijke, 'dynamische' visie op syntactische structuur en syntactische processen, zie Zwart 2003/2004).

Samenvattend mogen we concluderen (met Gärtner 2001) dat de V2-relatiefconstructie een geval is van coördinatie op zinsniveau. Deze coördinatie wordt dan gekenmerkt door een asymmetrische cohesierelatie tussen de twee deelzinnen. Voor de juiste karakterisering van het type cohesie hebben we voorgesteld naast de door Kehler (2000) genoemde mogelijkheden een vierde type te onderscheiden, nl. het specificatietype. Deze specificatierelatie speelt een belangrijke rol in de analyse van de semantiek van de V2-relatiefconstructie die in paragraaf 4 gegeven wordt.

4 De semantiek van de V2-relatiefconstructie

In deze paragraaf bespreek ik twee beperkingen op V2-relatieven van semantische aard: de eis dat het hoofd van de V2-relatief indefiniët is (paragraaf 2.2), en de restricties op de context waarin de V2-relatief kan optreden (vgl. paragraaf 2.4.2).

4.1 De indefinietheid van het hoofd

De eis dat het hoofd van de V2-relatief indefiniet is kan in eerste instantie geïllustreerd worden aan de hand van voorbeelden als (60):

- (60) a Joke zat naast een man die vond er niks aan
b * Joke zat naast de man die vond er niks aan

Verschillende observaties laten zien dat het hoofd niettemin een ‘sterke’ interpretatie moet krijgen (zie ook Gärtner 2001:119-122). Bekijk eerst de normale relatiefconstructie in (61):

- (61) Jan wil trouwen met een meisje dat uit Zweden komt

Deze zin heeft zoals bekend twee interpretaties: het kan gaan om een willekeurig of een bepaald Zweeds meisje. In het eerste geval spreken we van een zwakke of existentiële lezing, in het tweede van een sterke of referentiële lezing. Formele tests die de lezingen uit elkaar halen zijn geïllustreerd in (62):

- (62) a Jan wil trouwen met een meisje dat uit Zweden komt, wie ook maar (zwak)
b Jan wil trouwen met een meisje dat uit Zweden komt, namelijk Annika (sterk)

In de V2-relatiefvariant van deze zin blijft alleen de sterke interpretatie over:

- (63) Jan wil met een meisje trouwen die komt uit Zweden
(namelijk Annika/*wie ook maar)

Het zou echter niet juist zijn om te stellen dat een existentiële NP niet als hoofd van een V2-relatief kan fungeren. Integendeel hebben we gezien (in paragraaf 2.4.2) dat presentationele contexten, waarin het hoofd zuiver existentieel is, de kerngevallen van de V2-relatiefconstructie lijken uit te maken. Het probleem in (62)-(63) betreft niet de existentiële NP *per se*, maar een existentiële NP in een intensionele context. Ook bij het t.a.p. besproken geval van een intensioneel werkwoord als *zoeken* is dat het geval. Terwijl (64a)=(30b)) ongrammaticaal is, is (64b), waar de indefiniëte NP een sterke, referentiële lezing kan hebben (‘een zeker boek’), dat niet:

- (64) a * Ik zoek een probleem dat kan ik oplossen
b Ik zoek een boek dat heeft een rode kaft

Ook kunnen we laten zien dat het indefiniëte hoofd bereik heeft over andere kwantificatiële elementen in zin 1. De zinnen in (65) hebben twee verschillende lezingen:

- (65) a In alle sprookjes zit een ezel die zijn staart kan oplichten
b Alle sprookjes gaan over een ezel die zijn staart kan oplichten

In de ene, existentiële lezing gaat elk sprookje over een andere ezel, in de andere, referentiële lezing, keert één een dezelfde ezel in elk sprookje terug. Die laatste lezing is de enige die overblijft in de V2-relatief-variant:

- (66) a In alle sprookjes zit een ezel die kan zijn staart oplichten
b Alle sprookjes gaan over een ezel die kan zijn staart oplichten

Is wijd bereik voor de indefiniete NP onmogelijk, zoals in (67a), dan vervalt ook de mogelijkheid van een V2-relatief (67b):

- (67) a Iedereen kent wel iemand die het moeilijk heeft
 b * Iedereen kent wel iemand die heeft het moeilijk

Indefiniten kunnen nog andere sterke lezingen hebben (vgl. De Hoop 1992:50). Daarvan lijkt de generieke lezing niet compatibel te zijn met een V2-relatiefzin (68), terwijl bij de partitieve lezing (69b) een onderscheid met de existentiële lezing (69a) lijkt te ontbreken.

- (68) Ik hou van een ezel die kan zijn staart oplichten
 (69) a Ik heb een paar PAARDEN die gaan veel geld opbrengen
 b Ik heb een PAAR paarden die gaan veel geld opbrengen

(68) lijkt alleen een referentiële lezing te hebben ('een zekere ezel'), niet een generieke ('het type ezel'). In (69) dwingt het accent op *paarden* een existentiële lezing af, en het accent op *paar* een partitieve (een paar van de genoemde of begrepen hoeveelheid paarden)(vgl. De Hoop 1990:280).

Tenslotte kunnen we vaststellen dat de eis tot indefinietheid een semantische en niet een morfologische is. In (70) is het hoofd morfologisch defniet, maar semantisch indefniet (of beter: niet-specifiek; vgl. Woisetschlaeger 1983):

- (70) Er was de finale van een tennistoernooi op TV die duurde uren

Hoe moeten we nu de indefinietheidseis karakteriseren?

In de eerste plaats moet het hoofd wat ik zal noemen een 'zwakke NP' zijn. Een zwakke NP is een zelfstandignaamwoordsgroep die kan optreden in de existentiële *er*-constructie. Dit zijn de niet-specifieke DPs van het type *de finale van een tennistoernooi* (71a), en verder de groepen met een zgn. zwakke determiner (*een, geen, veel, weinig, enkele, een paar, nul, één, twee (etc.), minstens n, hoogstens n, geen enkele, vrijwel geen, meer dan n, minder dan n, tussen de n en de n*, vgl. Keenan 1987, De Hoop 1995)(71b), maar niet de groepen met een zgn. sterke determiner (*de, alle, iedere, elke, sommige, de n, de meeste, beide, geen van beide, geen van de n, niet iedere, niet alle, niet elke*)(71c):

- (71) a Er was de finale van een tennistoernooi op TV
 b Er was {een/één/geen enkele} man op TV
 Er waren {geen/veel/wenig/een paar/tussen de 5 en 7} mannen op TV
 c * Er was {de/elke/iedere} man op TV
 * Er waren {alle/iedere/sommige/de vijf/beide} mannen op TV

De groepen met een sterke determiner komen nooit in de V2-relatiefconstructie voor:

- (72) a * Ik ken iedere man die heeft een tafel
 b * Ik ken sommige mannen die hebben een tafel

Van de groepen met een zwakke determiner komen sommige wel, andere niet in de V2-relatiefconstructie voor:

- (73) a Ik ken {een/één} ezel die kan zijn staart oplichten
 b * Ik ken {geen/vrijwel geen/geen enkele} ezel die kan zijn staart oplichten
 c Ik ken {veel/enkele/een paar/twee/minstens twee/meer dan twee/tussen de 5 en 7} ezels die kunnen hun staart oplichten
 d * Ik ken {geen/vrijwel geen/weinig/nul/hoogstens twee/minder dan twee} ezels die kunnen hun staart oplichten

Gärtner (2001:115) stelt dat de zwakke determiners die de V2-relatief mogelijk maken zgn. monotone stijgers ('monotone increasing') zijn, maar dat is niet helemaal correct. In de eerste plaats gaat het niet om de monotonie-eigenschappen van de determiner, maar om die van de zwakke NP als geheel. In de tweede plaats gaat het niet om een positieve eis die stelt dat de NP een monotone stijger moet zijn, maar om een negatieve eis die verbiedt dat de NP een monotone daler is. Dat wil zeggen dat niet-monotone NPs ook in de V2-relatiefconstructie mogen voorkomen.

Stijgende of dalende monotoniteit beschrijft de geldigheid van implicaties tussen zinnen met kwantificerende uitdrukkingen, van het type geïllustreerd in (74):

- (74) a Elke ezel balkt $\setminus >$ Elke zwarte ezel balkt
 b Elke ezel balkt luid $/ >$ Elke ezel balkt

In (74a) wordt in de rechterzin een predikaat *zwart* aan de NP *elke ezel* toegevoegd. Uit de geldigheid van de linkerzin mogen we de geldigheid van de rechterzin concluderen, maar niet andersom. Zwarte ezels vormen een subset van ezels, en dus loopt de implicatie van een superset naar een subset, dus omlaag (aangegeven met $\setminus >$). *Elke* is dan een monotoon dalende determiner. In (74b) wordt een predikaat *luid* toegevoegd aan het zinspredikaat *balkt*. Luid balken is meer specifiek dan balken, en dus loopt de implicatie van een subset naar een superset, dus omhoog ($/ >$). Een NP met *elke* is dus een monotoon stijgende NP.

Bij sommige determinatoren/NPs valt noch omhoog, noch omlaag een implicatie te maken. Deze zijn niet-monotoon. Een voorbeeld is gegeven in (75):

- (75) Precies zes ezels balken $<--|-->$ Precies zes zwarte ezels balken
 Precies zes ezels balken $<--|-->$ Precies zes ezels balken luid

Als er precies zes ezels balken, dan valt daaruit niets af te leiden over het aantal zwarte ezels dat balkt, of over het aantal ezels dat luid balkt, en ook andersom is er geen geldige implicatie te maken.

Tabel 1 geeft de monotonie eigenschappen van de zwakke determinatoren en de zwakke NPs die in de V2-relatief kunnen voorkomen (gebaseerd op Zwarts 1986:252, met enkele aanvullingen; \emptyset staat voor de nul-determinator in kale meervouden). Hieraan kan worden toegevoegd dat (monotoon dalende) indefiniten als *iets/iemand* ook compatibel zijn met de V2-relatief, en hun (monotoon stijgende) negatieve tegenhangers *niets/niemand* niet (vgl. (1a)).

	monotonie determinator	monotonie NP	in V2-relatief
enkele	stijgend	stijgend	OK

minstens <u>n</u>	stijgend	stijgend	OK
geen	dalend	dalend	*
hoogstens <u>n</u>	dalend	dalend	*
geen enkele	dalend	dalend	*
veel	niet-monotoon	stijgend	OK
vrijwel geen	niet-monotoon	dalend	*
weinig	niet-monotoon	dalend	*
(precies) <u>n</u>	niet-monotoon	niet-monotoon	OK
tussen de <u>n</u> en <u>n</u>	niet-monotoon	niet-monotoon	OK
meer dan <u>n</u>	stijgend	stijgend	OK
minder dan <u>n</u>	dalend	dalend	*
nul	dalend	dalend	*
een/∅	stijgend	stijgend	OK
de N van een N	niet-monotoon	stijgend	OK

Tabel 1: Monotonie-eigenschappen van zwakke determinatoren en zwakke NPs in relatie tot hun voorkomen in V2-relatieven

De generalisatie die uit de tabel naar voren komt is dat V2-relatieven onmogelijk zijn wanneer de zwakke NP die als hoofd fungeert monotoon dalend is. In alle andere gevallen zijn V2-relatieven wel grammaticaal.

Hiermee wil ik niet gesuggereerd hebben dat de monotonie-eigenschappen van het hoofd de distributie van de V2-relatiefconstructie *verklaren*. Het is slechts een eerste stap. Dat monotonie niet de kern van de zaak is blijkt uit het volgende.

Bekend is dat negatie de monotonie-eigenschappen omkeert. Dus, als het niet zo is dat elke ezel balkt, volgt daaruit nog niet dat het ook niet zo is dat elke zwarte ezel balkt (vgl. (74)). Hoewel *elke* dus monotoon dalend is, is *elke* onder negatie dat niet. Maar als het niet zo is dat elke zwarte ezel balkt weten we zeker dat het niet zo is dat elke ezel balkt. *Elke* onder negatie is dus een stijger. Deze eigenschap van negatie heeft dramatische consequenties voor de distributie van de V2-relatief, want monotoon stijgende NPs (die V2-relatieven toestaan) worden onder negatie monotoon dalend, en daarmee vervalt de mogelijkheid van een V2-relatief.

Een relevant voorbeeld is een NP met als determiner *veel*. Normaal een stijger is een NP met *veel* onder negatie een daler:

- (76) a Veel ezels balken luid /> Veel ezels balken
 b Het is niet zo dat veel ezels balken \>
 Het is niet zo dat veel ezels luid balken

En hoewel *veel* normaal met een V2-relatief kan voorkomen (77a), is dat onder negatie niet langer het geval (77b):

- (77) a Ik ken veel mensen die zijn stinkend rijk
 b * Niemand kent veel mensen die zijn stinkend rijk

Maar omgekeerd blijft een V2-relatief onmogelijk bij een daler die onder negatie een stijger geworden is, bijvoorbeeld *weinig*:

- (78) a Weinig ezels balken \> Weinig ezels balken luid
 b Het is niet zo dat weinig ezels luid balken />
 Het is niet zo dat weinig ezels balken
 (79) a * Ik ken weinig ezels die kunnen hun staart oplichten
 b * Niemand kent weinig ezels die kunnen hun staart oplichten

Dat geeft aan dat een karakterisering van het hoofd van een V2-relatief in termen van zijn monotonie-eigenschappen de kern van de zaak mist. Immers, een NP met *weinig* is onder negatie niet monotoon dalend, en toch is een V2-relatiefzin (79b) onmogelijk. Uiteraard houdt een en ander verband met de omstandigheid dat V2-relatieven, zoals we in paragraaf 2.4.2 gezien hebben, überhaupt niet in de context van negatie kunnen voorkomen.

Opgemerkt zij nog dat van een aantal determiners, met name *weinig* en *minder dan n*, negatieve varianten bestaan (*niet weinig*, *niet minder dan n*) die aanleiding geven tot monotoon stijgende NPs en die uitstekend met V2-relatieven gebruikt kunnen worden:

- (80) a Ik ken niet weinig ezels die kunnen hun staart oplichten
 b Ik ken niet minder dan 25 ezels die kunnen hun staart oplichten

Het monotoon stijgende karakter van de relevante NPs blijkt uit (81):

- (81) Niet weinig ezels balken luid /> Niet weinig ezels balken
 Niet minder dan 25 ezels balken luid /> Niet minder dan 25 ezels balken

De betekenis van *niet weinig* is hier echter niet ‘veel (een absoluut groot aantal)’, maar ‘een aanzienlijk (relatief groot) aantal’, en de betekenis van *niet minder dan n* is niet ‘n of meer’, maar ‘maar liefst n’ (waarmee *niet minder dan n* niet langer een proportie aangeeft maar een getal; in de proportionele lezing lijkt mij (80b) niet mogelijk).

De vraag die we ons dus moeten stellen is: wat onderscheidt de zwakke NPs met de determiners in (82a), die wel compatibel zijn met de V2-relatiefconstructie, van die in (82b), die dat niet zijn:

- (82) a *compatibel met V2-relatief*
 getal: (precies) n, tussen de n en n, niet minder dan n
 kwantiteit: veel, niet weinig, enkele
 proportie: meer dan n, minstens n

onbepaald: een/i, de N van een N

b *niet compatibel met V2-relatief*

getal: nul
 kwantiteit: weinig, vrijwel geen
 proportie: hoogstens n, minder dan n
 onbepaald: geen, geen enkele

Wat opvalt is de positieve uitstraling van de groep in (82a) tegenover de negatieve uitstraling van de groep in (82b). De determinatoren in (82b) lijken negatie te impliceren: *enkele* (uit (82a)) en *weinig* (uit (82b)) kunnen betrekking hebben op hetzelfde absolute aantal, maar alleen *weinig* herbergt een impliciete ontkenning ‘niet veel’. *Niet minder dan n* in (82a) lijkt expliciet negatief, maar zoals we al zagen is de betekenis waarin *niet minder dan n* compatibel is met de V2-relatief niet negatief, nl. ‘maar liefst n’. *Minder dan n* in (82b) daarentegen heeft de negatieve implicatie ‘niet n of meer’. Ook *niet weinig* in (82a) lijkt expliciet negatief, maar is dat in de hier bedoelde betekenis ‘relatief veel’ niet. Het verschil tussen *meer dan/minstens* en *minder dan/hoogstens* is ook illustratief voor het positief-negatief contrast tussen (82a) en (82b).

4.2 Verklaring

Zo leidt ons onderzoek dus tot twee vragen:

- (83) 1. Waarom moet het hoofd van een V2-relatief een zwakke NP zijn?
 2. Waarom mag de zwakke NP die het hoofd van een V2-relatief is geen negatieve implicatie met zich dragen?

De eerste vraag wordt geïllustreerd door het contrast tussen *een* en *de*, de tweede door het contrast tussen *veel* en *weinig*.

Ik vermoed dat een antwoord op de eerste vraag verband houdt met het soort cohesierelatie dat karakteristiek is voor de V2-relatiefconstructie. We hebben (in paragraaf 3.4) de relatie tussen de twee deelzinnen in de V2-relatiefconstructie gekarakteriseerd als een specificatierelatie, waarbij de tweede deelzin (de V2-relatiefzin) het hoofd in de eerste deelzin specificiert. Dat is alleen goed mogelijk wanneer het hoofd niet-specifiek is, en het zijn de niet-specifieke NPs die kunnen voorkomen in de existentiële *er*-constructie. Zoals we in paragraaf 4.1 gezien hebben levert het voorkomen in de existentiële *er*-constructie een test op voor de identificatie van zwakke NPs. (Bij normale relatiefconstructies is geen sprake van specificatie, maar van een intersectie van de verzamelingen gedenoteerd door het hoofd en de relatiefzin, vgl. Partee 1975:229; de semantiek is vergelijkbaar met die van modificatie door een adjectief. Hier is dus de eis dat het hoofd niet-specifiek is niet werkzaam.)

De tweede vraag in (83) is waarom slechts een subklasse van de zwakke NPs kan optreden in de V2-relatiefconstructie, en wel die subklasse waarvan we gezien hebben dat ze geen negatieve implicatie met zich dragen.

Hier hebben de verschijnselen denkkelijk te maken met het onderscheid tussen realis- en irrealiszinnen. In veel talen wordt irrealis gemarkeerd door een speciale modus, de conjunctivus. Dit doet zich o.a. in het Grieks en in de Romaanse talen voor in restrictieve relatiefzinnen (Farkas 1985, Giannakidou 1998, Kampers 1991, Quer 1998). De generalisatie die we op dit punt aan de literatuur ontleen is dat een indicatieve relatiefzin alleen dan gebruikt kan worden wanneer we met zekerheid kunnen concluderen dat het hoofd verwijst naar een werkelijk bestaande entiteit

(Giannakidou 1998:90). Ik leid hieruit af dat in de V2-relatiefconstructie zin 1 het bestaan van het hoofd moet bevestigen. Men ziet dat deze eis moeilijk verenigbaar is met de geconstateerde negativiteit van de NPs die gebouwd zijn op de determinatoren in (82b). Deze impliceren ofwel dat de entiteiten waar de NP naar verwijst in het geheel niet bestaan (*nul, geen, geen enkele*) ofwel ze bevestigen het bestaan van die entiteiten niet (*weinig, vrijwel geen, hoogstens n, minder dan n*).

Nu zijn conjunctiefzinnen altijd afhankelijk, en vereisen dus subordinatie; voor de V2-relatieven, die syntactische coördinatie vertonen, is de conjunctivus (of de semantiek die door de conjunctivus wordt uitgedrukt) dus niet beschikbaar. Wanneer we de contexten op een rijtje zetten waarin conjunctief-relatieven mogen optreden, dan valt op dat in die contexten de V2-relatief stelselmatig uitgesloten is. Het betreft vragen, imperatieven, negatieve zinnen, conditionele zinnen (modulo Quer 1998:126), zinnen in de toekomstige tijd, en constructies met modale en intensionele werkwoorden waarbij het hoofd een niet-referentiële lezing heeft (vgl. Giannakidou 1998:86 e.v.; Quer 1998:105 e.v.). Van het laatste is in (84) een illustratie gegeven uit het Catalaans (Quer 1998:109):

- (84) a Busca un amant que li compri un iot
 hij-zoekt een minnaar die hem koopt-CONJ een jacht
 b Busca un amant que li havia comprat un iot
 hij-zoekt een minnaar die hem heeft-IND gekocht een jacht

Het voorbeeld in (84) is te vergelijken met dat in (61), waar we zagen dat het indefiniete hoofd van de relatiefzin zowel een sterke als een zwakke lezing kan hebben. In (84a) heeft *un amant* ‘een minnaar’ uitsluitend de zwakke lezing, t.w. ‘een willekeurige minnaar, wie ook maar’. In (63) zagen we dat deze lezing niet beschikbaar is wanneer de relatiefzin een V2-relatief is. De sterke lezing, waarin *un amant* ‘een zekere minnaar’ betekent, dwingt in het Catalaans de indicativus af, en is in het Nederlands verenigbaar met een V2-relatief (zie (63)).

De distributie van de indicativus/conjunctivus in relatiefzinnen in het Grieks en in de Romaanse talen laat ik hier verder ongeïllustreerd. Maar de contexten die ik in dit verband opgesomd heb komen ons bekend voor. V2-relatieven zijn immers ook onmogelijk gebleken in vragen (25), imperatieven (26), conditionele zinnen (27), negatieve zinnen (28), en, zoals zojuist in herinnering geroepen, zinnen met modale en/of intensionele werkwoorden ((63),(30b)). Bij de toekomstige tijd lijkt de stand van zaken niet veel te verschillen met de tegenwoordige tijd: kan een inferentie gemaakt worden dat de entiteit waar het hoofd naar verwijst bestaat, dan is de V2-relatief mogelijk (85a), volgt die inferentie niet, dan wordt het moeilijk (85b):

- (85) a Ik ga morgen met een meisje trouwen die komt uit Zweden
 b * Ik ga volgend jaar een boek schrijven dat maakt me rijk

Hier is ongetwijfeld van belang dat het Nederlandse werkwoordssysteem geen toekomstige tijd heeft.

Samenvattend lijkt de V2-relatief de volgende eigenschappen te hebben:

- (86) *Eigenschappen van de V2-relatief*
1. Coördinatie
 2. Een asymmetrische cohesierelatie van het type ‘specificatie’
 3. Een niet-specifiek hoofd (vandaar: een zwakke NP), volgt noodzakelijk uit 2.
 4. Zin 1 bevestigt het bestaan van de entiteit waar het hoofd naar verwijst (vandaar alleen

de ‘positieve zwakke NPs’ in (71a), en beperkingen op de syntaxis van het eerste lid van de coördinatie die in andere talen het gebruik van de indicatief-relatiefzin afdwingen).

Onze analyse van de semantiek van de V2-relatiefconstructie is compatibel met die van Gärtner (2001:114 e.v.), die cruciaal veronderstelt dat het hoofd een ‘discourse referent’ beschikbaar maakt die maximaal bereik heeft in zin 1 en toegankelijk is voor het aanwijzend voornaamwoord in zin 2, maar legt de accenten anders. Met name lijkt het van belang te zijn dat een onafhankelijke mededeling (in casu de V2-relatiefdeelzin) niet een NP kan specificeren die verwijst naar een entiteit waarvan het bestaan niet bevestigd wordt.

5 Conclusie

V2-relatiefconstructies zijn coördinatieconstructies waarbij de tweede deelzin een niet-specifieke NP uit de eerste deelzin nader specificeert. Is deze NP zelf specifiek, dan wordt de aard van de constructie aangetast, zodanig dat niet langer sprake is van specificatie maar van nadere aanvulling. Denkelijk houdt de verdeling van de zin in prosodische domeinen verband met het onderscheid tussen specificatie (in de V2-relatief, één prosodisch domein) en aanvulling (twee prosodische domeinen, vgl. (9)).

De contexten waarin de V2-relatief kan voorkomen zijn precies die waarin talen die een onderscheid maken tussen indicatieve en conjunctieve relatiefzinnen verplicht de indicatieve relatiefzin gebruiken. Deze contexten worden gekarakteriseerd door de omstandigheid dat zij het bestaan van de NP die door de relatiefzin gespecificeerd (of gemodificeerd) wordt bevestigen. In de kerngevallen betreft het dus presentationele contexten, maar in geen geval negatieve, interrogatieve, imperatieve, of conditionele contexten. Bij intensionele contexten, zowel bij V2-relatieven in het Nederlands en Duits als bij indicatieve relatieven in de relevante talen (bijv. Grieks en de Romaanse talen) leidt de eis dat tot het bestaan van de entiteit waar de te specificeren NP naar verwijst geconcludeerd kan worden tot het effect dat deze NP een sterke, referentiële lezing dient te hebben.

De eigenschappen van V2-relatieven werpen een interessant licht op verschijnselen die het midden lijken te houden tussen coördinatie en subordinatie (vgl. Van der Heijden 1999). Hieronder zijn in ieder geval te begrijpen constructies van het type in (87)(Culicover & Jackendoff 1997) en ingebedde V2-zinnen in talen als het Fries (88)(De Haan 1990, 2001):

- (87) One more can of beer and I’m leaving
 (88) Hy sei dat hij *hie* syn buorman sitten sjoen
 ‘Hij zei dat hij zijn buurman had zien zitten.’

Onze bestudering van de eigenschappen van V2-relatieven in het Nederlands leidt in ieder geval tot de conclusie dat, gegeven een juist begrip van de semantiek van dit constructietype, er geen enkele aanleiding is te veronderstellen dat hun syntactische structuur afwijkt van die van reguliere coördinatie.

* ATW/Nederlands, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 716, 9700 AS Groningen. E-mail: zwart@let.rug.nl. Met dank aan Hans-Martin Gärtner, Petra Hendriks, Jack Hoeksema, Rint Sybesma en Mark de Vries.

Bibliografie

- Bach, Emmon & George M. Horn (1976).** Remarks on “Conditions on Transformations”. *Linguistic Inquiry* 7, 265-361.
- Brandt, Margareta (1990).** *Weiterführende Nebensätze: zu ihrer Syntax, Semantik und Pragmatik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Chomsky, Noam (1973).** Conditions on transformations. In: Stephen Anderson & Paul Kiparsky (red.), *A Festschrift for Morris Halle*. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 232-286.
- Cinque, Guglielmo (1993).** A null theory of phrase and compound stress. *Linguistic Inquiry* 24, 239-297.
- Culicover, Peter W. & Ray Jackendoff (1997).** Semantic subordination despite syntactic coordination. *Linguistic Inquiry* 28, 195-217.
- Farkas, Donka (1985).** *Intensional descriptions and the Romance subjunctive mood*. New York: Garland.
- Gärtner, Hans-Martin (2001).** Are there V2 relative clauses in German? *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 3, 97-141.
- Giannakidou, Anastasia (1998).** *Polarity sensitivity as (non)veridical dependency*. Amsterdam: John Benjamins.
- Haan, Germen J. de (1990).** Hoofd- en bijzinnen: traditie en progressie. In *Traditie en progressie: handelingen van het 40ste Nederlands Filologencongres*. 's-Gravenhage: SDU.
- Haan, Germen J. de (2001).** More is going on upstairs than downstairs: embedded root phenomena in West Frisian. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 4, 3-38.
- Heijden, Emmeken van der (1999).** *Tussen nevenschikking en onderschikking: een onderzoek naar verschillende vormen van verbinding in het Nederlands*. Dissertatie, Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Henry, Alison (1995).** *Belfast English and Standard English*. New York: Oxford University Press.
- Hoop, Helen de (1990).** Restrictions on existential sentences and object scrambling: some facts from Dutch. *Proceedings of WCCFL* 9, 277-288.
- Hoop, Helen de (1992).** *Case configuration and noun phrase interpretation*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Hoop, Helen de (1995).** On the characterization of the weak-strong distinction. In: Emmon Bach, Eloise Jelinek, Angelika Kratzer & Barbara H. Partee (red.), *Quantification in natural language*. Dordrecht: Kluwer, 421-450.
- Huang, C.-T. James (1987).** Existential sentences in Chinese and (in)definiteness. In: Eric J. Reuland & Alice G.B. ter Meulen (red.), *The representation of (in)definiteness*. Cambridge: MIT Press, 226-253.
- Kampers-Manhe, Brigitte (1991).** *L'opposition subjonctif/indicatif dans les relatives*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Keenan, Ed (1987).** A semantic definition of “indefinite NP”. In: Eric J. Reuland & Alice G.B. ter Meulen (red.), *The representation of (in)definiteness*. Cambridge: MIT Press, 286-317.
- Kehler, Andrew (1996).** Coherence and the Coordinate Structure Constraint. *Proceedings of the Berkeley Linguistics Society* 22, 220-231.
- Kehler, Andrew (2000).** Coherence and the resolution of ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 23, 533-575.
- Kraak, Albert (1970).** Zinsaccent en syntaxis. *Studia Neerlandica* 4, 41-62.
- Levin, Nancy & Ellen Prince (1986).** Gapping and clausal implicature. *Papers in Linguistics*

- 19, 351-364.
- Li, Charles N. & Sandra A. Thompson (1981).** *Mandarin Chinese: a functional reference grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Matthews, Stephen & Virginia Yip (1994).** *Cantonese: a comprehensive grammar*. London: Routledge.
- Partee, Barbara (1975).** Montague Grammar and Transformational Grammar. *Linguistic Inquiry* 6, 203-300.
- Quer, Josep (1998).** *Mood at the interface*. Dissertatie, Universiteit Utrecht.
- Ross, John Robert (1967).** *Constraints on variables in syntax*. Dissertatie, MIT.
- Vries, Jelle de (2001).** *Onze Nederlandse spreektaal*. Den Haag: SDU.
- Winkler, Johan (1874).** *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon*. 's-Gravenhage: Nijhoff.
- Woisetschlaeger, Erich (1983).** On the question of indefiniteness in 'an old man's book'. *Linguistic Inquiry* 14, 137-154.
- Zwart, Jan-Wouter (2003/2004).** Een dynamische structuur van de Nederlandse zin. Te verschijnen in *TABU* 33.
- Zwarts, Frans (1986).** *Categoriale grammatica en algebraïsche semantiek: een onderzoek naar negatie en polariteit in het Nederlands*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.